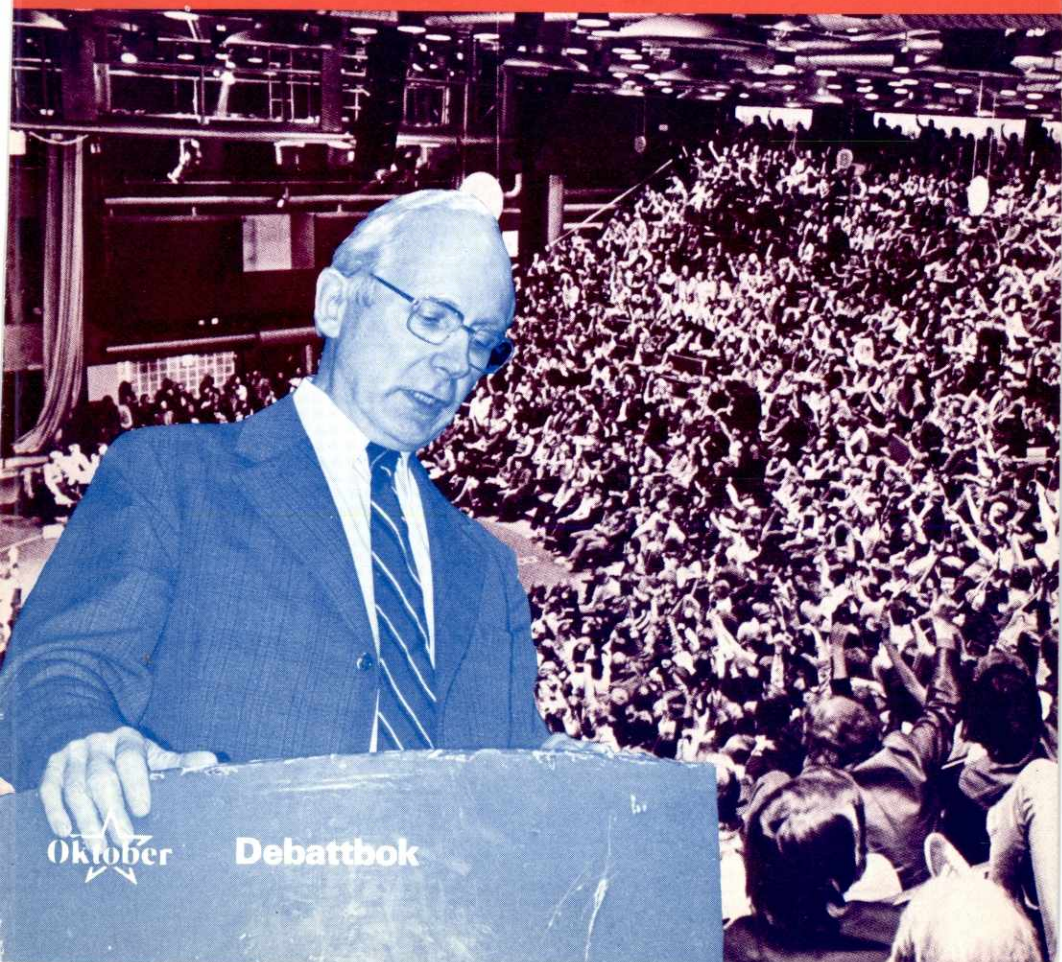

REDDER LØNNSSTOPPEN ARBEIDSPLASSENE?

Per Kleppe, Pål Kraby, Sigurd Allern og Kjell Gjerseth
i Det Norske Studentersamfund

Oktober

Debattbok

Studiebok fra AKP(m-l)

REDDER LØNNSSTOPPEN ARBEIDSPLASSENE?

Diskusjonsmøte i Det Norske Studentersamfund
Statsbudsjettet 1978, foredrag av Sigurd Allern

Forlaget Oktober A/S
Oslo 1978

Av studiebøker har AKP(m-l) tidligere blant annet gitt ut:
Grunnsirkel i marxismen-leninismen-Mao Tsetungs tenkning
Økonomiske kriser

Redder lønnsstoppen arbeidsplassene?
Diskusjonsmøte i Det Norske Studentersamfund og Statsbudsjettet 1978,
foredrag av Sigurd Allern.

© Forlaget Oktober A/S, 1978
1. opplag, november 1978, 5000
Trykt hos A/S Duplotrykk, Oslo 1978
ISBN 82-7094-224-3

INNHold

Forord	s. 4
Innledninger i Det Norske Studentersamfund:	
— Finansminister <i>Per Kleppe</i>	s. 5
— <i>Pål Kraby</i> , Norsk Arbeidsgiverforening	s. 13
— <i>Sigurd Allern</i> , AKP(m-l)	s. 19
— <i>Kjell Gjerseth</i> , nestformann i klubben på Jøtul	s. 26
Klipp fra debatten. Innlegg og replikker fra:	
Per Kleppe, Sigurd Allern, Arne Lund (klubben på Linjegods), Tor Iversen og Pål Kraby	s. 29
Innledning om statsbudsjettet 1978 på møte i Opplysnings- utvalget i Oslo AKP(m-l) 6. oktober, ved Sigurd Allern	s. 36

Forord

Fredag 29. september var det møte i Det Norske Studentersamfund (DNS) med denne tittelen: «Nedslag i lønna til 1980?» Innledere var finansminister Per Kleppe, Pål Kraby fra NAF, Sigurd Allern fra AKP(m-l) og Kjell Gjerseth, nestformann i klubben på Jøtul.

I dette heftet kan du lese innledningene som blei holdt og klipp fra debatten etterpå. Det inneholder i tillegg Sigurd Allerns innledning om statsbudsjettet på et møte arrangert av Opplysningsutvalget i Oslo AKP(m-l) 6.10.78.

Alt dette er noe du har bruk for her og nå. Det gjelder lønna di, arbeidsplassen din. I heftet lærer du hvordan regjeringa og NAF ser på disse spørsmåla. I tillegg lærer du hva kommunister og kampvillige arbeidere mener. Dette kan komme godt med i de krisetidene vi er inne i.

Vi oppfordrer derfor til at dette heftet blir solgt rundt om på arbeidsplassene.

For dem som ønsker mer stoff om kriser og krisepolitikk, vil vi anbefale den nye boka: «Økonomiske kriser. Studiebok fra AKP(m-l)».

Til slutt vil vi få takke Per Kleppe og Pål Kraby for at de lot oss gjøre bruk av deres innledninger på møtet i Det Norske Studentersamfund.

*Studieutvalget i AKP(m-l)
oktober 78*

Innledninga til finansminister Per Kleppe

Når regjeringen gjennomførte inntekts- og prisstopp fra 12. september og ut 1979, var det ledd i en politikk for å sikre full sysselsetting i Norge på kort og lengre sikt.

For å forstå *hvorfor* dette nå er nødvendig, må en gå litt nærmere inn på den *sammenheng* som norsk økonomi fungerer i. Norge er et lite land med en meget stor utenrikshandel. Vi eksporterer nesten halvparten av det vi bruker. Vi tar del i en omfattende internasjonal arbeidsdeling som er til stor fordel for små land som Norge, som har et lite hjemmemarked. Ved den frihandelspolitikk vi har sluttet oss til den siste generasjon, har vi måttet åpne vårt hjemmemarked for import utenfra, men på den annen side har vår eksport fått adgang til mange ganger større markeder ute. Det har dannet grunnlag for utbygging av en lang rekke bedrifter for eksport som hører til de mest produktive vi har.

Enkelte har i dagens situasjon foreslått at vi for å løse våre problemer, skulle slå revers i denne utviklingen, ved å innføre importregulering o.l.

Hvis vi gjorde det, ville vår eksport møte tilsvarende hindringer ute. Det vil si at vår mest rasjonelle produksjon ville få økte problemer, mens vi på den annen side ikke raskt kunne bygge opp den virksomhet som skulle erstatte import. Flere arbeidere i eksportindustrien ville bli ledige, mens en ville ha problemer med å greie de investeringer som skulle gi ny importbeskyttet produksjon. Og i alle fall ville dette «bytte» av produksjon ta tid — altså lede til økt ledighet — og føre til mindre produksjon

pr. sysselsatt — altså lavere inntekt. Jeg kan ikke se at dette er noe brukbart alternativ i dagens situasjon.

Vi er inne i en økonomisk krise eller svakhetsperiode i verdensøkonomien, som ser ut til å vare ved. Det startet med de voldsomme prisøkingene på olje og en rekke andre varer i 1972—73. De fleste industriland søkte å minske inflasjonen og de økte underskottene i betalingsbalansen overfor utlandet ved å minske etterspørselen i økonomien. *Virkemidlet* var høyere skatter og avgifter, mindre lån fra bankene, mindre vekst i statens og kommunenes virksomhet. *Resultatet* ble en sterk øking av arbeidsløsheten, mindre handel mellom landene og — for enkelte land — demping av prisøkingen. Noen små land, deriblant Norge, fulgte en annen politikk, med sikte på å trygge den fulle sysselsetting.

Det ble satt inn omfattende tiltak for å holde sysselsettingen oppe, noe som for Norges vedkommende har lyktes. Men det er klart at denne politikken også har hatt sin pris. Pris- og kostnadsstigningen er blitt høyere enn i en del land med stor arbeidsløshet. Når virksomheten øker, stiger importen. Norsk eksport og særlig norsk skipsfart er blitt sterkt rammet av tilbakeslaget ute. Derfor har underskottet økt og dermed gjelden til utlandet. Jeg tenker ikke på den gjelden oljeselskapene har pådratt seg for å bygge opp produksjonsapparatet i Nordsjøen. Den kan de lett betale tilbake når produksjonen kommer i gang for alvor. Skipsrederienes gjeld får i det vesentlige være en sak mellom dem og deres kreditorer. Den gjeld som resten av Norge pådrar seg, bør derimot ikke bli for stor for at vi ikke skal miste den handlefrihet som vi trenger for å sikre sysselsettingen i årene framover.

Lenge trodde vi og de fleste eksperter også internasjonalt, at det økonomiske tilbakeslaget ville bli kortvarig og bli etterfulgt av et «normalt» sterkt oppsving igjen. Den betydelige veksten i industrilandene i 1976 synes å bekrefte denne hypotesen. Men i 1977 ble det en sterk avmatting i oppsvinget. Arbeidsløsheten som hadde begynt å falle i 1976, steg igjen. Denne tendensen har fortsatt i 1978 og synes å ville prege utviklingen også i 1979 og lengre framover. Arbeidsløsheten i OECD-området ligger på 17

millioner og tenderer mot å øke. En betydelig del av de arbeidsløse er unge. Det såkalte toppmøte i Bonn i juli ga ikke noe håp om noen større endring av denne utviklingstendensen. Derimot ble det klart at stadig flere land vil sette alt inn på å dempe inflasjonen. Prisstigningen dempes i 1978 ned i en rekke land, og i flere stiger prisene nå under 5 pst. pr. år.

Vi har fra norsk side i hele denne perioden gått sterkt inn for, i det internasjonale samarbeidet, å få økt etterspørselen, samtidig som arbeidsløsheten ble redusert. Det samme har fagbevegelsen gjort. Dette arbeidet vil vi fortsette. Men samtidig må vi konstatere at dette hittil har gitt små resultater.

Når det i løpet av 1977 ble klart at vi befinner oss i en langvarig krisesituasjon og ikke i et reelt kortvarig tilbakeslag, måtte politikken legges om. Vi ville ikke orke i lengden å ha slike underskott overfor utlandet som vi fikk i 1977. Vi kunne heller ikke vente at eksporten ville stige igjen om ikke vår kostnadsvekst kommer på linje med våre konkurrenters.

Dette er bakgrunnen for den økonomiske politikk som ble innledet høsten 1977 og som har preget 1978 og vil prege 1979. Det gjaldt å få underskottet overfor utlandet vesentlig ned, slik at vi kunne beholde vår handlefrihet også i fremtiden til å treffe de nødvendige tiltak for å bevare den fulle sysselsetting.

Man kan minske underskottet overfor utlandet ved å minske importen og å øke eksporten. Det første kan en få til forholdsvis raskt. Vi har i 1978 holdt det private forbruket på samme nivå totalt sett som i fjor. Det vil vi fortsette med også i 1979. Enkelte svake grupper vil få forbedret sin situasjon. Derfor må andre — fortrinnsvis de best stilte — gå noe ned i standard. Investeringsene vil både i år og neste år gå ned. Det gjelder særlig skipsfart og oljevirkksomhet. Statens og kommunenes virksomhet dempes også ned, særlig i 1979.

Resultatet av denne tilstrammingspolitikken er bl.a. blitt at importen har gått ned i år, og underskottet overfor utlandet vil bli langt mindre enn i 1977. Men det er klart at en kan ikke gå for langt i denne minskingen av etterspørselen uten at det rammer sysselsettingen på en måte som vi ikke ønsker. For å få en

bedre balanse i utenriksøkonomien på sikt, er det derfor helt nødvendig å få økt eksporten.

Enkelte vil kanskje her spørre: Vil ikke oljeinntektene løse problemene for oss? Svaret er at oljeinntektene de nærmeste årene ikke vil være tilstrekkelige til å fylle det gap som er oppstått ved svikt av inntektene fra tradisjonell eksport og skipsfart. Anslaget for produksjonen av olje og naturgass er nettopp justert nedover, slik at de for perioden 1979—81 blir 18 milliarder kroner mindre enn før antatt. Det er nye tekniske vurderinger som kommer inn i bildet, men samtidig opererer man med langt større sikkerhetsmarginer enn før. Jeg vil understreke at produksjonen og eksporten av olje og naturgass fortsatt vil *øke* betydelig i de nærmeste årene, men ikke så sterkt som tidligere regnet med.

Spørsmålet om økt eksport har ikke bare sammenheng med ønsket om å redusere underskottet overfor utlandet. Vi har også et betydelig behov for nye, levedyktige arbeidsplasser til avløsning av dem som etter hvert vil gå tapt i bransjer med varig sviktende etterspørsel. Det mest typiske eksempel på en slik bransje er skipsbyggeriene. Etterspørselen etter nye skip ligger så lavt at en nedbygging av kapasiteten er uunngåelig. Men da gjelder det at nye og tryggere arbeidsplasser kan stå til rådighet for dem som blir ledige. Vekst i eksporten kan bidra både til dette og til å bedre betalingsbalansen overfor utlandet.

Vi har en svak vekst i etterspørselen på våre viktigste eksportmarkeder, i år antakelig i underkant av 2 pst. Når vi hittil ikke har kunnet utnytte selv denne svake veksten, men har tapt tereng på våre markeder, henger det ikke minst sammen med at våre kostnader har vokst sterkere enn kostnadene hos våre konkurrenter. Dette misforholdet var særlig sterkt i 1974—75, men fortsatte i svakere grad også i 1976 og 1977. De kombinerte inntektsoppgjørene som ble tatt i bruk de siste to årene dempet veksten i tariffestede inntekter, men hadde bare begrenset innflytelse på lønnsglidningen og inntektsglidningen ellers. Forsøk på ved avtaler å begrense lønnsglidningen har ikke ført fram.

Noen mener at valutakursene er det dominerende problem.

Den norske kronas kurs er flere ganger blitt justert nedover siden oktober 1976, senest i februar i år. I dag ligger kronens internasjonale verdi omtrent der den lå ved årsskiftet 1973/74. Kronejusteringen har bare mening om de brukes som ledd i en mer omfattende politikk. De har under enhver omstendighet den svakhet at de fører til sterkere prisstigning enn det som ellers ville vært tilfelle.

Her er vi ved et kjernepunkt i våre økonomiske problemer. Fra og med 1970 har vi hatt en sterk prisstigning i Norge. Folk har vent seg til å regne med at «prisene stiger med 10 pst. pr. år», som de sier. De har avstemt sine nominelle inntektskrav deretter, altså først dekning av forventet prisstigning og så noe på toppen til skatter og realvekst. Det er ingen tvil om at *forventningene* om fortsatt sterk prisstigning er en selvstendig og viktig årsak til fortsatt inflasjon. Nå spiller ikke importprisene noen stor rolle lenger for å forklare vår indre prisstigning. Det er vi selv som gjennom våre inflasjonspregede krav om høyere nominelle inntekter og priser som holder inflasjonskarusellen i gang. Dette svekker vår konkurransevne overfor utlandet uten at den enkeltes reelle stilling blir noe bedre. Enten man har 8 pst. pris- og lønnsstigning eller 4 pst. pris- og lønnsstigning, blir jo resultatet lik null i begge tilfeller. Inflasjonen rammer de svakeste. De fleste kan verge seg og til og med tjene på inflasjonen. De kan kjøpe hus eller andre realverdier ved store lån, og tjene på det. På denne måten skjer det en uheldig omfordeling av formuene, til fordel for de velhavende. Også på andre områder, f.eks. i inntektspolitikken, er det åpenbart at sterk prisstigning gjør det nødvendig med inngrep fra myndighetenes side som ikke ville være påkrevet i en situasjon med en roligere prisutvikling.

Da vi utformet det økonomiske opplegget for 1979, ble vi fort klar over at vi måtte fortsette innstramningen av etterspørselen — med nullvekst i privat forbruk, fall i investeringene, svakere vekst i den offentlige virksomheten. Vi måtte også innrette oss på en rekke tiltak for å bremse lønnsglidningen og annen glidning i økonomien. I sum ville likevel virkningen på eksporten og

prisstigningen bli svak i 1979, slik at politikken måtte fortsette i 1980 og senere.

På denne bakgrunn fant vi ut at dette alternativet ikke ville virket så raskt og effektivt som situasjonen krever. Vi måtte gjøre «noe annet» for å dempe kostnadene og dermed stimulere eksporten og dermed sikre en fortsatt full sysselsetting. Kravet om full sysselsetting utelukket den utvei som nesten alle andre industriland nå har grepet til — nemlig å redusere etterspørselen vesentlig sterkere enn det vi nå anser rimelig. En slik politikk ville etter hvert ha dempet pris- og kostnadsstigningen, men ville også ført til en stor arbeidsløshet. Dette vil vi ikke akseptere. Vi har nå en arbeidsløshet på 17 millioner i de vestlige industriland. I våre naboland i Norden kan arbeidsløsheten i vinter nå opp i 600 000. En slik utvikling vil vi ikke ha i Norge.

Derfor valgte vi et virkemiddel som er uvanlig, men som nettopp kan løse dette problemet: *pris- og inntektsstoppen*. Med den vil vi redusere både inntektsveksten — og de henger nøye sammen — fra 8 prosent i år til 4 prosent neste år, regnet fra 1978 til 1979. Mye av de 4 prosentene er for øvrig «overheng» fra 1978, altså det forhold at både priser og inntekter ved slutten av 1978 vil ligge en del over gjennomsnittet for 1978.

Vi tar sikte på ved dette — støttet av en stram budsjett- og kredittpolitikk i 1979 — å knekke inflasjonsforventningene i Norge slik at prisstigningen *varig* — etter 1979 — kommer ned på et lavt nivå. Vi vil blant annet ta kontakt med organisasjonene for å drøfte hvordan vi kan sikre en varig virkning i så henseende. Derved vil kostnadspresset i norsk økonomi avta, konkurranseevnen bedres, eksporten øke og underskottene overfor utlandet bringes ned til et håndterlig nivå. Derved får vi en helt annen mulighet til å trygge *den fulle sysselsetting* i Norge selv om de fleste andre land har måttet gi opp den målsettingen.

Det er viktig at inntektsstoppen blir effektiv overfor *alle* grupper. Vi vil sette alt inn på å bygge ut kontrollen overfor grupper som hittil ikke har vært så lette å kontrollere. Men vi ber også om folks lojale oppslutning i dette kontrollarbeidet og selvfølgelig når det gjelder deres egne inntekter.

Vi må også gi opplegget en *sosial profil*. Minstepensjonistene må også i 1979 få en reell standardbedring. Indeksfamilien må ikke få sin standard redusert. Lavinntektsgruppene må komme klart bedre ut enn dem med høyere inntekter. Alle inntektsformer må reguleres, også aksjeutbytte.

Når fagbevegelsen stort sett har akseptert opplegget, er det fordi de innser at det er nødvendig for å trygge arbeidsplassene. De har understreket det selvfølgelig krav at *alle* inntektsformer må bli rammet og at kontrollen må bygges ut med det for øye. De har også krevd at opplegget må få en klar sosial profil, med særlig hensynstagen til de lavtlønte.

Når fagbevegelsen på denne måten aksepterer opplegget, er det selvfølgelig også fordi den ser at dette gir langt større mulighet enn i alternative økonomiske opplegg, for et «normalt» inntektsoppgjør i 1980. Med vesentlig svakere prisoppgang og en stabilisert økonomi avtar behovet for at myndighetene må gripe inn i inntektsutviklingen. Fagbevegelsen har selvsagt prinsipielle innvendinger mot at den frie forhandlingsrett settes ut av kraft i en viss periode, men lar likevel de andre hensynene, særlig den fulle sysselsetting veie tyngre i denne situasjonen. De nærmere regler for gjennomføringen av inntektsstoppen drøftes nå med organisasjonene, med sikte på den lov som skal fremmes snart og som vil avløse den provisoriske anordning om inntektsstopp. En tar sikte på å tillate inntektsreguleringer som innebærer en rimelig avslutning på inntektsoppgjøret 1978. For 1979 er det derimot ikke rom for mange unntak. Reglene må ikke utvannes, ellers vil ikke folk slutte lojalt nok opp om tiltaket.

Man kan forstå de prinsipielle innvendinger fra lønnstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene mot at den frie forhandlingsretten suspenderes, selv om det skjer for en kort periode. Mer eiendommelig blir mange av innvendingene fra annet hold. At SV inntar en konsekvent liberalistisk holdning på dette område er selvfølgelig vel kjent. Jeg ga en gang SV betegnelsen «inflasjonspartiet», noe de ikke ble glade for. Jeg synes de også denne gangen lever godt opp til denne betegnelsen. At grupper til venstre for SV protesterer, er heller ikke uventet, selv om de samtidig

hylder systemer hvor det meg bekjent aldri har vært noen fri forhandlingsrett i arbeidslivet.

De borgerlige hevder at vi nå overtar deres politikk. Jeg har gjennomgått hva de borgerlige partiene konkret har foreslått de siste årene, og det er noe ganske annet. Mellompartiene har i stor utstrekning forsøkt å overby oss hva angår statens utgifter. Høyre har overbydd oss i skattelettelser uten tilstrekkelig reell dekning i form av reduksjoner ellers i budsjettet. Det ville ført til sterkere vekst i det private forbruket. De borgerlige forslagene ville ikke lette situasjonen, men gjort den vanskeligere. Det er riktig at de borgerlige har forsøkt å helgardere seg ved en del dystre uttalelser om økonomien, men de har altså ikke fulgt dette opp i sine konkrete forslag.

Willoch og Presthus forsøker å skape den myte at «dette ville ikke skjedd hvis Høyres politikk hadde blitt fulgt». En slik myte blir ikke sannere om den gjentas aldri så mye. Den savner nemlig virkelighetsgrunnlag i de konkrete forslag Høyre har lagt fram i de senere årene.

Vi skal ikke undervurdere de vanskene vi selv har skapt, men det ville være fullstendig blindhet å lukke øynene for innvirkningen fra den verden vi lever i. Den vestlige verden er inne i en krise som har skapt langt større vansker i andre land enn hos oss. Arbeidsløsheten, den almene pessimismen i disse landene bærer klare bud om det. Men det internasjonale tilbakeslaget har også hatt og vil fortsatt ha store virkninger på Norges situasjon. Trass i alle disse vanskene holder vi fast ved den fulle sysselsetting som det fremste målet for den økonomiske politikken. Vi tror vi har bred oppslutning om dette målet. Men da må vi også akseptere at vi i det kommende året tar på oss en rekke nødvendige belastninger, derunder en pris- og inntektsstopp.

Innledninga til Pål Kraby, direktør i NAF

Det er nå 20 år siden jeg sto på denne talerstol i egenskap av styremedlem og kasserer og redegjorde for Det Norske Studentersamfunds finanser. Jeg er glad for at det er Per Kleppe og ikke jeg som i aften har til oppgave å redegjøre for finansene til det norske samfunn.

Ikke minst for Norsk Arbeidsgiverforening kan det i dagens situasjon være fristende å ønske Regjeringen «velkommen efter» når det gjelder å foreta en realistisk vurdering av vår økonomiske situasjon. Det er selvfølgelig lett i etterpåklokskap å henvise til at hvis Regjeringen hadde hørt på oss og truffet sine tiltak på bakgrunn av våre vurderinger, ville situasjonen ikke ha vært så alvorlig som den nå er.

Som eksempel på hva som tidligere er hevdet fra N.A.F.s side, kan jeg sitere fra Kaare N. Selvigs redegjørelse for vår generalforsamling i såvel 1976 som 1977.

I 1976 uttalte Selvig følgende:

«Det er neppe noen uenighet i vårt land om at full sysselsetting er et av de viktigste mål for den økonomiske politikk. Den pris vi har betalt for vårt høye sysselsettningsnivå, er imidlertid en omkostningsutvikling som har bragt oss i utakt med andre land, og som har svekket vår konkurranseevne alvorlig. I et land som er så avhengig av det økonomiske samkvem med andre som Norge, er dette av utslagsgivende betydning. Det illustreres godt ved at vi eksporterer ca. 45 pst. av det vi produserer, og importerer ca. 50 pst. av det vi bruker innenlands. Det kan bli en skjebnesvanger misforståelse hvis vi tror at vi på grunn av våre oljeforekomster kan melde oss ut av det internasjonale samfunn og drive vår egen politikk, uavhengig av verden forøvrig. Det er

dette det er fare for at vi er i ferd med å gjøre. I så fall kan vi skape problemer for vårt næringsliv som på litt lengre sikt fjerner oss fra målet, gjør arbeidsplassene usikre og fører til større arbeidsløshet enn vi vil akseptere.»

I 1977 uttalte direktør Selvig følgende på vår generalforsamling:

«Realiteten er (nemlig) at norsk næringsliv i dag befinner seg i den vanskeligste situasjon siden den 2. verdenskrig. Vi er ikke alene om dette. Mange andre land har det enda mer problematisk. Dette er en medvirkende årsak til våre vanskeligheter, og medfører at vi ikke kan vente hjelp utenfra til å løse dem. Vi må angripe problemene der vi selv har herredømme over dem. Hovedårsaken til våre problemer er da også klar og entydig — et urimelig høyt kostnadsnivå i forhold til våre konkurrentland. En mer positiv utvikling i fremtiden er avhengig av at vi klarer å løse kostnadsproblemet.»

Det er imidlertid ikke bare N.A.F. som offentlig har manet til større tilbakeholdenhet og realisme. Ikke minst fremtredende og — i forhold til arbeidsgivernes organisasjoner — nøytrale fagøkonomer, som f.eks. Knut Getz Wold, Hermod Skånland og Preben Munthe, har i de siste år kritisert Regjeringens økonomiske politikk og foreslått at myndighetene skulle legge opp til en noe mindre ekspansjon og samtidig dempe — tilpasse — ambisjonsnivået til de ressurser og den verdiskapning vi til enhver tid rår over.

I 1974 og 1975 hevdet Arbeiderpartiet at det eneste riktige for Norge var å anvende en ekspansiv «motkonjunkturpolitikk» med stadig økende offentlig og privat forbruk. I 1977 og 1978 ble en helt annen medisin foreskrevet, nemlig «tilstramningstiltak», der særlig det private forbruk skulle skjæres ned.

Et begrep som «motkonjunkturpolitikk» har stått sentralt i den politiske debatt i forbindelse med hvordan man kunne sikre sysselsettingen i Norge gjennom internasjonale nedgangskonjunkturer. Med «motkonjunkturpolitikk» menes at man erstatter efterspørsel fra utlandet med innenlandsk efterspørsel som skapes ved at myndighetene betaler ut mer penger enn de krever inn, dvs. at statsbudsjettene gjøres opp med underskudd (såkalt «ekspansiv» politikk). En slik politikk fører til at utenriksøko-

nomien svekkes, dvs. at man må låne penger i utlandet. På grunn av oljeaktiviteten har Norge hatt god kredittverdighet, slik at dette har latt seg gjennomføre uten særlige vanskeligheter. Samtidig har de oljeproduserende land som følge av den kraftige prisstigning på olje etter oljekrisen i 1973 hatt store unyttede valutareserver, slik at långiverne nærmest har stått i kø for å låne penger til ikke bare Norge, men samtlige vest-europeiske land.

Poenget er imidlertid at det finnes grenser for hvor stort omfang man bør gi en slik «motkonjunkturpolitikk». Man kan føre en forsiktig politikk lenge, eller man kan føre en kraftig «motkonjunkturpolitikk» over kort tid. I siste fall blir under-skuddet i utenriksøkonomien etterhvert så stort og konkurranse- evnen så svekket at man må slå om. Det man har håpet på, er at man etter en slik periode skulle få et internasjonalt konjunktur- omslag som var sterkt nok til at behovet for å føre en «motkon- junkturpolitikk» var over.

Det som skjedde var at Norge forsøkte å føre en politikk basert på et kunstig høyt innenlandsk efterspørselsnivå som var helt motsatt av hva de internasjonale konjunkturer tilsa. Det kunstig høye norske aktivitetsnivå medførte blant annet at produksjonskostnadene i Norge i perioden 1974 til 1976 økte med 25% mer enn i de land som vi konkurrerer med. En konsekvens av dette ble en ytterligere forverret konkurransesituasjon.

De negative følger uteble da heller ikke. Vi fikk nedgang i vår eksport, ikke fordi våre varer var for dårlige eller at det ikke var bruk for dem, men ene og alene fordi de ble for dyre. Vi skal være klar over at ikke bare vår eksport i totale tall gikk tilbake, men at det samme skjedde med våre markedsandeler til tross for at landene vi eksporterer til, uansett de internasjonale lavkon- junkturer i samme periode, har hatt en importøkning. Enkelt sagt har det katastrofale skjedd at vi kort og godt har priset oss ut av markeder hvor vi tradisjonelt har hatt hovedtyngden av vår eksport.

Hvorfor er vi kommet i den situasjon at våre priser er høyere enn våre konkurrenters?

Jeg har allerede nevnt at de norske produksjonsomkostningene i de senere år har steget vesentlig mere enn de tilsvarende omkostninger i de land vi konkurrerer med (pluss 25% i perioden 1974—1976). Årsakene til denne uheldige utvikling er mange, og jeg skal kun nevne enkelte hovedårsaker:

La meg først si at det ikke er noen grunn til å legge skjul på at store deler av norsk industri hadde ganske bra resultater i midten av 1970-årene. Dette førte bl.a. til store lønnstillegg ved oppgjøret i 1974, for høye må vi vel i dag innrømme.

Den relative høykonjunktur falt i tid sammen med en voksende bekymring for hvordan vi skulle få avsetning på de forventede store oljeinntekter. Da så konjunkturbildet endret seg, satte Regjeringen inn sin «motkonjunkturpolitikk», hvor det ble holdt oppe et meget høyt innenlandsk aktivitets- og forbruksnivå. Våre egne ressurser og økningen i vår egen verdiskapning var ikke nok til å finansiere den årlige ekspansjon Regjeringen la opp til. Uten særlige motforestillinger ble våre underskudd dekket ved lån i utlandet med sikkerhet i forventede oljeinntekter. Resultatet er at vi stadig «lever på forskudd» og finansierer vår egen økte levestandard ved stigende underskudd på vår betalingsbalanse, hvor vi i 1977 satte en noe tvilsom internasjonal rekord. Driftsunderskuddet ble hele 14% av vårt brutto nasjonalprodukt, det høyeste tall som noensinne er notert innen OECD. Underskuddet i vår utenriksøkonomi er selv i absolutte tall så høye at vi kun overgås av USA. Samlet vil vår gjeld overstige 100 milliarder ved utgangen av dette år.

Hovedmotivet bak Regjeringens «motkonjunkturpolitikk» har vært hensynet til full sysselsetting. Uten tvil har vi også klart denne målsetning. En konsekvens har imidlertid vært at man regionalt og innen visse yrkeskategorier skapte «oversysselsetting». Dette ledet til at potensiale som måtte forefinnes, ikke kunne utnyttes på grunn av mangel på arbeidskraft. Samtidig fikk man innen visse bransjer og innen visse regioner en lønns-glidning som langt oversteg hva man med rimelighet kunne forvente ut fra f.eks. produktivitetsøkning.

Ikke bare lønnsoppgjøret i 1974, men også senere tariffopp-

gjør, ble dyrere enn de burde, hvilket også N.A.F. må ta sin del av ansvaret for. Etter vår oppfatning må imidlertid Regjeringen ta hovedskylden for at resultatet ble så høyt som det ble. Det som skjedde, var nemlig at Regjeringen ved fremleggelse av statsbudsjettene også antydte med konkrete prosent-anslag hvilken lønnsutvikling man på det hold regnet med i kommende år. Disse antydninger eller om man vil prognoser/forutsetninger, ble naturlig nok av arbeidstagerne og deres organisasjoner oppfattet som garantier om hvordan kommende års lønnsutvikling skulle bli. Man fikk på denne bakgrunn etter N.A.F.s oppfatning nokså håpløse tarifforhandlinger, hvor vi vanskelig kunne akseptere det som vår oppgave å oppfylle de «garantier» som en regjering uten vår mellomkomst hadde funnet det politisk opportunt å legge frem. Uansett hvor sterkt man forsøkte å benekte at det overhodet var gitt noen form for garanti, var det i praksis umulig å få aksept for lønnsoppgjør som ga mindre enn hva arbeidstagerne og deres organisasjoner oppfattet som garantert av Regjeringen.

De politiske løfter om urealistiske økninger i vår materielle velstand var dessverre også kombinert med ambisjoner om samtidig å gjennomføre andre og for bedriftene svært kostbare reformer, f.eks. den nye sykelønnsordning.

De ulike faktorer i utviklingen, en del av dem har jeg pekt på, pluss en ikke uvesentlig ugunstig valutautvikling, har ført oss opp i den umulige situasjon at kostnadsnivået er kommet altfor høyt og klart er i utakt med såvel markeder som konkurrenter. På denne bakgrunn må man vurdere Regjeringens pris- og inntektsstopp, m.a.o. som et middel til å redusere kostnadsnivået for derigjennom å trygge den fulle sysselsetting på lengre sikt.

Heller ikke Norsk Arbeidsgiverforening er begeistret for den pris- og inntektsstopp Regjeringen har gjennomført, men vi innser at situasjonen nu er så vanskelig at ekstraordinære tiltak er nødvendige. Selvfølgelig er det prinsipielt meget betenkelig at myndighetene på denne måten griper inn i partenes frie forhandlingsrett og i gjeldende avtaler. Spesielt uheldig er det når dette

skjer uten noe forsøk på først å bli enig med partene om de nødvendige tiltak.

Dersom jeg til slutt skal si noe om hvilke konsekvenser Regjeringens tiltak vil få, må dette nødvendigvis baseres mere på tro enn kunnskaper. Når jeg allikevel drister meg til å antyde konsekvenser, vil heri også ligge et moment av håp fra min side, og jeg vil nevne følgende punkter:

1. Produksjonskostnadene vil stige mindre enn tidligere.
2. Konkurranseevnen vil bli bedret, og vi vil forhåpentligvis stanse tilbakegangen på våre eksportmarkeder og kanskje så smått begynne å erobre tilbake tapte skanser.
3. Vi vil starte på veien tilbake mot en sunnere økonomi, hvor det ikke tas ut mere i reallønnsforbedringer enn landet har realøkonomisk dekning for.
4. Man vil få sikret sysselsetting også på lengre sikt.

La meg konkludere slik:

Jeg vil uttrykke det håp at de drastiske tiltak som nu er satt i verk, vil bidra til en holdningsendring som vil gjennomsyre hele nasjonen, en endring dit hen at vi lærer oss nødvendigheten av å sette tæring efter næring. Dette gjelder alle aldersgrupper, men det gjelder, tror jeg, i ganske spesiell grad ungdommen som for de flestes vedkommende så å si har fått kravmentaliteten og velstandsholdningen inn med morsmelken, noe vi i foreldregenerasjonen derfor har oss selv å takke for. Et illustrerende bilde på denne holdning fikk vi efter det som er blitt meg fortalt oppleve under et av de siste 1. mai-tog, der en såkalt radikal gruppe av studenter marsjerte under en transparent som hadde følgende ordlyd:

«Vi krever flere parkeringsplasser på Blindern!»

Mange syntes det var komisk, enkelte tragikomisk, at budskapet ble gjort kjent for alt folket mens de demonstrerende studenter sang:

«Op alle Jordens bundne Trælle
Op I som Sulten knuget har»

Innledninga til Sigurd Allern, AKP(m-l)

Kamerater og venner!

Den 15. september innførte regjeringa økonomisk unntakstilstand i Norge. For å pynte på kaka kalte de det «pris- og inntektsstopp». Men kjerna i tiltaka var innføring av *forbud mot lønnsøkning* fram til 1980. Dermed oppheva regjeringa også retten til lokale lønnsforhandlinger og suspenderte tariffrevisjonen neste vår. Den frie forhandlingsretten har vært en del av fagbevegelsens fundament og en ufravikelig demokratisk rettighet. Siden fagforeningene ble dannet i Norge, har forhandlingsretten før bare vært oppheva under Hitler-Tysklands okkupasjon av landet.

Dette er korporativ høyrepolitikk, så provokatorisk mot fagbevegelsens interesser at ei regjering med Willoch som finansminister ville hatt store vansker med å sette den ut i livet. DNA-regjeringa *tør* fordi høyresosialdemokratiet har makta over mes-teparten av fagbevegelsen. Det er på dette maktgrunnlaget at en krisepolitikk som henter idealene fra 20-åras borgerlige regjering, blir markedsført med trompetstøt om samhold og solidaritet.

Pål Kraby fra NAF ga i sin innledning tilslutning til denne politikken. Samtidig bruker han taktikken med å si: «Hva sa vi, hva sa vi?» Kraby henviser her til NAF-direktøren Kaare Selvig som for lenge siden skal ha uttalt at situasjonen var bekymringsfull og innstramminger nødvendig. Si meg, Kraby, når har NAFs direktør *ikke* uttalt at pengesekken var slunken og at det

ikke var rom for nye lønnsøkninger? Sånn går jo kverna fra NAF foran hvert eneste tariffoppgjør!

Først noen ord om innholdet i tiltaka. Ingen er i tvil om at staten vil prøve å håndheve forbudet mot lønnsstillegg av alle slag for arbeidere og funksjonærer. Det blir også smalhans for småbønder og kystfiskere.

Ettersom bedriftenes inntjeningssevne skal styrkes, er det åpent innrømt at målet er å øke kapitalistenes profitt. Og den som hevder at inntekter og salærer til direktører, forretningsfolk, reklameagenter, advokater, private arkitekter osv. nå skal stoppes gjennom et formelt lovforbud, ville aldri passere ubemerkta gjennom en løgn-detektor.

Såne folk har frihet og makt til å sitte i nye lønna verv, manipulere med antallet arbeidstimer, eventuelt utsette fakturering av regninger til inntektsstoppen oppheves osv. En reaksjonær lønnsstopptilhenger som Trygve Hegnar har kommentert demagogien fra regjeringa og LO-ledelsen slik: « ... de er enormt hyklerske. De vil ikke innrømme at det er de vanlige lønnsinntakere som må betale regninga. Sjøl mener jeg dette er helt riktig. Det er der penga kan hentes inn. Men det burde også myndighetene ha mot til å si. Å late som annet er tull.» (Klassekampen, lørdag 30/9)

Det samme gjelder prisstoppen. I dyrtidsvisa fra EEC-kampen het det at «prisstoppen er som en sveitserost gul, med langt flere huller enn mat». I tråd med denne lyriske oppsummeringa lot regjeringa det bare gå noen få dager før den offentliggjorde at sementmonopolet Norcem, et av de mer profitable foretak i landet, fikk øke prisene med 7 prosent. Det ble også raskt klart at OBOS og liknende selskaper kan rekne med husleieøkninger. Og Statens Lånekasse har varsla at de vedtatte renteøkningene som begynner med oktober-innbetalinga, står ved lag.

I tillegg kommer alle mulighetene til å vri seg unna prisstoppen ved å redusere produktkvaliteten, endre litt på en vare og gi den nytt navn e.l. DNA-ledelsen er jo sjøl politiske eksperter i å servere gammelt piss på nye flasker

Og oppå dette må vi legge til prisstigninga på alle importvarer.

Kort sagt: Prisene vil fortsette å stige. Takten reduseres kanskje noe, men *stopp* vil det aldri bli. Løftene om priskontroll er bare piller som forbudet mot lønnsøkning skal sukes med.

I regjeringas propaganda og i Kleppes innlegg her blir det lagt stor vekt på å framstille dette angrepet på levestandarden som et nødvendig onde. Ved å stramme inn livreima, skal vi løfte i flokk og sammen berge arbeidsplassene. Den økonomiske krisa blir framstilt som ei kostnadskrise der lønnstakerne har økt lønningene så mye at eksportindustrien blir prisa ut av de internasjonale marknadene. I tillegg har utenlandsgjelda økt enormt. Og arbeiderklassen får da innpoda at «vi har levd over evne».

Såne ting har kapitalistene sagt siden begynnelsen av forrige århundre. Et eksempel er påstanden om at vareprisene blir bestemt og regulert av lønningene. Det er nå 113 år siden Marx likviderte denne myten både praktisk og teoretisk i foredraget om lønn, pris og profitt. Den gang het Kleppes og Krabys medborger Weston. Marx påviste der at det tvert om er sånn at i gjennomsnitt framstiller høyt betalt arbeid varer med lav pris og lavt betalt arbeid varer med høy pris. Et av hans eksempler var England som oversvømte de fleste markeder med billige industriprodukter, samtidig som arbeidernes lønnsnivå lå klart over andre lands. Det samme er kjent fra USAs ekspansjon i dette århundret.

Årsaken til dette er sjølsagt verken at lønna er relativt høy eller lav, men at verdien av varene er direkte avhengig av den samfunnsmessige arbeidstida som trengs for å produsere dem. Når produktivkreftene utvikles, vil nye maskiner og teknologi gjøre det mulig å produsere flere varer på kortere tid enn før. Dette senker verdien av varene, som markedsprisene er nødt til å svinge rundt.

Arbeidskrafta er sjøl en vare, lønna er bare prisen på den. Men arbeidskrafta har også en egenskap som skiller den fra andre varer. For lønnsarbeideren er i stand til å produsere mer enn det som trengs for å reproducere sin egen arbeidskraft. Han skaper merverdi, og denne merverdien er kilden til kapitalistenes profitt. Uten denne merverdien ville det ikke engang være mid-

ler til å betale Kraby og Kleppe 200 000 kroner i året for å propagandere for borgerskapets interesser.

Men klasseinteressene deres gjør at sånne ideologer taler i tåke. Derfor må de tolkes og oversettes. Når Kleppe og Kraby sier: «Industriarbeidernes lønnsøkninger priser oss ut av markedet,» så skal de egentlig forstås slik: «Krisa gjør det vanskelig å heve vareprisene på det internasjonale markedet. Stiger lønna, så går det ut over monopolenes profitter. Dette er for jævlig for kapitalistklassen, og vi er her for å forsvare deres interesser.»

Arbeidernes Leksikon oppsummerte i 30-åra denne politikken enkelt og greit: «Den kapitalistiske klasse og den enkelte kapitalist forsøker til enhver tid, men først og fremst under kriseperioder, å redusere lønnen til et nivå som ligger under arbeidskraftens normale verdi, det vil si den verdi som er bestemt av omfanget av de nødvendige livsbehov på det givne tidspunkt i samfunnets utvikling. Denne reduksjon av arbeidslønnen under arbeidskraftens verdi danner et hovedinnhold av enhver kapitalistisk krisepolitikk.» (bind 1, s. 112, Pax-utgaven)

Dette er hovedsaka. Regjeringa prøver nå så godt den kan å lede borgerskapets kamp om markedet og innflytelse. Denne konkurransen mellom kapitalister og imperialismakter kommer av anarkiet i den kapitalistiske produksjonen. *Alle* regjeringene i de kapitalistiske landa prøver nå å sikre sitt eget lands borgerskap markedsfordeler på bekostning av andre.

Og alle prøver de å konkurrere hverandre ut gjennom å presse ned lønningene, skjære ned sosialutgiftene og mobilisere arbeiderklassen i de ulike land til å støtte sitt lands kapitalister. Det eneste resultatet av et sånt klassesamarbeid er at reallønna skjæres ned overalt.

I et propagandahefte fra NAF som heter «Vår velstand», gjøres det et stort nummer av at arbeidskraftkostnadene i Norge er høye sammenlikna med andre land. Nå er sånne internasjonale sammenlikninger sterkt påvirkta av ulike valutasvingninger. Men la meg ta NAF på ordet når det bl.a. slås fast at lønnskostnadene i Storbritannia fra 1966 til 1977 var lavere enn de var i Norge og at lønnskostnadene i Storbritannia også har sunket sammen-

liknet med Norge de siste åra. Men Kraby, har dette løst markedsproblemene for den britiske industrien og dempa krisa? Hvordan kan du da forklare at arbeidsløsheten fortsatt er på 1,4 millioner?

Kort sagt, det eneste dette eksemplet dokumenterer, er vel egentlig at arbeidskraftkostnadene *ikke* har noen som helst avgjørende innvirkning på forløpet av den økonomiske krisa, og sjølsagt heller ikke kan forklare den.

Så til svadaen om at «vi» har levd over evne de siste åra. La oss først se på lønnsutviklinga. Jeg begrenser meg her til NAFs lønnsstatistikk for arbeidere, 1967—77. Det går der fram at reallønnsøkninga svinger en god del fra år til år. Under sluttfasen av høykonjunkturen i 1973 til 1975 var økninga relativt kraftig, rundt 7 prosent to år på rad. Etter at krisa hadde satt inn for fullt, endra dette seg. I 1975—76 økte reallønna 2,5 prosent for mannlige arbeidere. Og i tidsrommet 1976—77 var reallønnsøkninga for menn *0,4 prosent*. For kvinner var den 0,7 prosent. Og vi veit alle innholdet i vårens lønnsdiktat: en lusen 50-øring pr. time.

Sånn er innholdet i de siste åras «eksplosive» lønnsutvikling! Dette avsløres også når vi ser på de rett nok grove talla i bruttonasjonalproduktet. Det private forbrukets andel av BNP var ikke større i 1976 enn i 1972. Men *investeringenes* andel økte nær 10 prosent. Og *denne* ekspansjonen skjedde ved å ta opp lån, først og fremst til oljevirkksomhet og skipsfart. Dette var en bevisst regjeringsspolitikk, med Kleppe som arkitekt og agitator.

Forutsetninga var å kunne tilbakebetale låna p.g.a. kjempeinntekter fra Nordsjøen. Men dette har vist seg å være ei såpeboble bygd på subjektivistiske kalkyler. Og nå banker kreditorene, Chase Manhattan Bank og andre, på døra. Bare i 1978 er statens renteutgifter 1,3 milliarder, og de stiger ifølge Hermod Skånland med 500 millioner i året.

Derfor har regjeringa fått panikk. For Kleppe må nå begynne å forberede seg på en kanossa-gang til det internasjonale valuta-fondet for å be om hjelp og la *dem* diktere vilkårene for den økonomiske politikken.

Kamerater!

Regjeringa og NAF prøver å innbille oss at lønnsstoppen skal berge arbeidsplassene. De svindler. For krisa er et resultat av motsetninger i den kapitalistiske økonomien som ingen kan trylle bort. Krisa skyldes overproduksjon, relativ i forhold til massenes kjøpekraft og markedet.

Kampen om krisepolitikken dreier seg på lang sikt om kampen for en sosialistisk revolusjon. Avskaffing av utbyttinga, av lønnsarbeidet, og samfunnsmessig planlegging er den eneste veien vi kan gå for å fjerne disse problemene.

Revisjonistenes forslag om nasjonalisering, devaluering og økt handel med Sovjet er bare deres variant av reformismen. Men akkurat nå dreier hovedkampen seg om en kortsiktig forsvarskamp. Om å slåss mot angrepa på arbeidsfolks levekår. Om å stille borgerskapet ansvarlig for den krisa de sjøl har skapt.

Om kort tid blir det framlagt et nytt statsbudsjett. Ingen bør være i tvil om at regjeringa vil følge opp klasseinnholdet i lønnsstoppen. Kapitalistenes vilkår vil bli lettere, og sparekniven settes inn mot de sosiale utgiftspostene. Kommunene i storbyene har allerede varsla krisebudsjetter med nedkutting av daghjemsutbygging, sykehjemsplaner o.l. Dette er DNAs nye «sosiale» profil.

Arbeidsløsheten vil øke, og dette er meninga. I dag ble det varsla at regjeringa ikke ønsker å gripe inn mot at Noroff i Sandnessjøen blir lagt ned.

Vi kjenner holdninga til Jotun og Nyland Vest i Oslo.

For sikkerhets skyld er Tor Halvorsen blitt formann for Industrifondet, der LO-formannen fungerer som nedleggingsminister.

Nye tusener skal etter regjeringas planer settes på porten i verkstedindustrien. Og alle veit at lønnsstoppen betyr senka reallønn, inndratt kjøpekraft og mindre marked for konsumvareindustrien. Det vil også si ny arbeidsløshet. Kan Kleppe komme her og forklare hvordan *minska* kjøpekraft skal øke omsetninga og få flere hjul til å svinge?

Streiken 2. oktober er et første slag mot regjeringa. Men proteststreiken må følges opp av ei langvarig og tålmodig kampanje for å vinne *flertallet* i fagbevegelsen for en organisert protest. Støtten til Vinmonopol-arbeidernes streik er en del av den samme opptrappinga.

Fagbevegelsen vil heller ikke være det eneste kampområdet. Pensjonistene vil bare få brødsmuler fra opptrappingsplanen som Leveraas-utvalget foreslo. Småbønder, fiskere, ungdom under utdanning og andre vil på ulike vis bli ramma av krisepolitikken. På alle disse områdene er det nødvendig å reise kampen. Gjør vi ikke det, vil arbeidsfolks økonomiske kår forverres drastisk.

Denne enhetsfronten mot virkningene av krisa ser vi i AKP(m-l) det som partiets hovedoppgave å delta i og bygge opp.

Motstanden mot regjeringas krisepolitikk går nå langt inn i DNA sjøl. De ser at regjeringas krisepolitikk ligner mer og mer på den gamle høyrepolitikken fra 20-åra.

I NAFs klageskrift, «Vår Velstand», ble det tidligere i år ropt på reformpause. Kraby og co. har blitt bønnhørt. Denne politikken fortjener et kraftig svar: Derfor, støtt proteststreiken mot lønnsstoppen 2. oktober! Avvis regjeringas borgerlige krisepolitikk!

Innledninga til Kjell Gjerse, nestformann i klubben på Jøtul

Jeg tror det er mye fint folk på farten nå om dagen, for i støpe-riarbeiderforeninga var det en statssekretær som forsøkte å forklare lønnsstoppen. Så vidt jeg kunne se lå det an til å bli et solid vedtak mot dette tiltaket. Klubben på A/S Jøtul har drøfta lønnsstoppen på flere møter. Jeg skal referere det vedtaket som er gjort:

«Verkstedklubben på A/S Jøtul protesterer mot regjeringas vedtak om å innføre lønnsstopp. Det at regjeringa med et pennestrøk avskaffer demokratiske rettigheter som forhandlingsretten, kan ikke aksepteres. Dette er å falle vanlige lønsmottakere i ryggen. Forhandlingsretten er et resultat av årelang faglig og politisk kamp, og det er et stort tilbakeskritt å frata de fagorganiserte denne rettigheten. Vi er dypt skuffa over at ledelsen i vårt eget organisasjonsapparat, Landsorganisasjonen, har godtatt dette diktatoriske tiltaket. Verkstedklubben vil oppfordre alle landets fagorganiserte til å øve maksimalt press mot myndighetene for å tvinge regjeringa til å oppheve lønnsstoppen.

Verkstedklubben vil slutte opp om den politiske streiken 2. oktober, slik klubben på Rosenberg Mekaniske Verksted har tatt initiativ til.»

Vi kommer altså til å streike 2 timer på mandag. Noen synes at det er et ganske drastisk tiltak. Det var mange på jobben som syntes at det var viktig å få en A-regjering i stedet for en B-regjering.

For disse folka har de siste månedene vært vanskelige å begripe. Først tvungen voldgift, så kom den såkalla statlige medvirkningen i kombioppgjøret.

Hos oss er det svært få som trur på denne prisstoppen. Det har vært diskutert en del om importvarene, som en regner med vil fortsette å øke. Folk har sett på husleieøkning, og problemet med å få lån og restriksjoner på avbetalingskontrakter. Alt dette er harde angrep på levestandarden.

Som de fleste kan hende vet, er Jøtul en del av Norcem-konsernet. Norcem fikk for få dager siden dispensasjon fra prisstoppen. De la på prisene sine med 7 prosent. Dette bestemte A-regjeringa omtrent samtidig med at de innførte lønnsstoppen.

Når det gjelder hvem denne lønnsstoppen rammer, har vi sett at de i ledelsen har fått et skikkelig prosentvis tillegg, før lønnsstoppen kom. Private næringsdrivende må vi gå ut fra vil ordne seg. Folk i toppstillinger har for lengst sikra seg så høye lønninger at det det står på for dem, er kan hende valget mellom Mercedes eller Volvo.

Nei, det er den vanlige lønnsinntaker som får dytta flere kolli i ryggsekken. Nå er det A-regjeringa som leder opplastninga. Mottoet er: Greier du den, så greier du den. Bærer du voldgifta, skatteøkningen, strømgjeldinga og OBOS sin neste husleieøkning, så greier du vel faen meg lønnsstoppen òg.

Erfarne medlemmer av Det Norske Arbeiderparti har sagt til meg: Hadde det vært en B-regjering som førte en sånn politikk, så hadde Halvorsen, Kleppe og Nordli mana til en to timers generalstreik på mandag. Nå har de fått valgløftene sine på avstand, men folk husker likevel en god del av alt det som ble sagt i TV'n foran siste stortingsvalg. Og det er ikke for ingenting at Jøtul-klubben har uttalt at vi oppfatter at regjeringa har falt de fagorganiserte i ryggen.

Spørsmålet om demokrati har vært mye snakka om. Hvis det var sånn at regjeringa baserte seg på de fagorganiserte og ønska demokrati, og på alvor mente at lønnsstopp var et nødvendig tiltak, hvorfor ble da dette ikke diskutert med de fagorganiserte? Vi kan ikke finne noen annen forklaring på det enn at regjeringa tviler så sterkt på om de har folks tillit at de i stedet går inn for å trekke politikken ned over hodene på dem som de sier de representerer.

I klubbvedtaket blir det uttalt dyp skuffelse over at LO-ledelsen har godtatt dette diktatoriske tiltaket. Det er mange som har spurt hva LO-bossene ville ha gjort hvis det var Kåre Willoch som innførte lønnsstoppen uten å spørre Tor Halvorsen først. Mange tror da at det ville ha starta som en spontan «sit down» i LO-sekretariatet.

Forskjellen er altså denne: Mellom A og B. En forskjell jeg tror folk forstår mindre og mindre av. Vi ser den samme politikken. Vi får beskjed av dem som soper inn kontingentpenger at det som er A er bra, og det som er B er bare ræva. Den eneste forskjellen som vi ser i dag, er faktisk bokstavene. Sånn i det stille har vi prata litt om konsekvensen av å få et lønnstillegg. Det stod i denne provisoriske anordninga at lønnstillegg er forbudt. Men det er mye som er forbudt. Så det vi har spekulert mest på, er straffa. Sett at det ble slik at vi greide å presse ledelsen til å gi oss et tillegg på kr. 3,50 i timen, det burde de absolutt ha gitt oss. Ville Da Kleppe og Kraby ha sørga for at det ble rydda plass til 400 mann på Botsen? Skulle i så fall bedriftsledelsen også taues inn?

Dette synes vi virker litt usannsynlig, så vi har kommet til at det trolig blir en bot.

Volvo ga folka sine et tillegg på 50 øre da det var lønnsstopp i Sverige. De fikk en bot på 200 000. Et tillegg på kroner 3,50 skulle da bety ei bot som var sju ganger så stor, altså ei bot på 1,4 millioner. Det har selvfølgelig ikke klubben råd til. Men jeg nevnte at Norcem hadde lagt på prisene med 7 prosent på sementen. På årsbasis har vi kommet til at det betyr ca. 25 millioner kroner. Kroner 3,50 i tillegg til oss, det blir 2,8 millioner, pluss bota på 1,4 millioner, det blir 4,2 millioner, og da er det fortsatt over 20 millioner igjen. Synes ikke Kraby og Kleppe at dette var ei grei ordning? Mandag 2. oktober, det må bare bli starten!

Vi har oppfordra alle fagorganiserte om å reise kampen mot lønnsstoppen. Ikke bare 2. oktober, men så lenge denne ordninga finnes!

Klipp fra debatten

ARNE LUND, KLUBBSTYRET PÅ LINJEGODS

«Et av de argumentene som Kleppe kom med innledningsvis — vi får si hovedargumentet til denne innstrammingspolitikken og denne pris- og lønnsstoppen — har vært at de skal opprettholde den fulle sysselsetting og bedre forholda til de lavtlønte. Det er det det har gått på. Men er det ikke slik, Kleppe, at lønnsstoppen vil medvirke til høyere arbeidsledighet for næringer som produserer for hjemmemarkedet? I og med at kjøpekrafta går ned, så må vi produsere mindre. Det øker arbeidsledigheta. Det har òg flere andre innledere vært inne på. Ja, vi merker det også på vår egen arbeidsplass. Det blir sendt mindre varer. For folk har lite å kjøpe for. Og du nevnte også i innledninga di at det skulle bli innstramminger på stat- og kommunebudsjetter. Det vil også medføre større arbeidsledighet. Det er klart at blir det mindre folk i kommunen, så øker arbeidsledigheten. Med denne politikken så går vi ned i reallønn. Vi er med å øke profitten til næringslivet, til kapitaleierne. Jeg kan ikke skjønne annet enn at det må være direkte bløff når Kleppe og regjeringa påstår at denne politikken vil trygge arbeidsplassene! Og hvis ikke, så må det være for å trygge profitten til kapitaleierne.

Det er også et spørsmål til her jeg gjerne vil komme inn på. Kleppe hevder her at denne prisstoppen skal sikre full sysselsetting. Det er det det går på. Men før siste valget var de borgerlige partiene meget bekymra for at Arbeiderpartiet kunne tillate den høye prisstigninga. Og den gang svarte Arbeiderpartiet at det måtte vi ha for å sikre den fulle sysselsettingen. Begge deler kan ikke være riktig. Så det vil jeg gjerne ha et svar på.»

PER KLEPPE SVARER ARNE LUND

«Herr Arne Lund fra Linjegods spurte om hvordan man kan opprettholde den fulle sysselsetting når man strammer inn. Det er i og for seg et godt spørsmål, som jeg også var inne på i min innledning. Vi må på den ene siden få strammet inn for å få dempet importen, og også for å skaffe bedre balanse i de deler av arbeidsmarkedet der det i dag er for stor etterspørsel. Men det er også en klar grense for hvor langt man kan stramme inn for å dempe importen osv. Derfor må vi satse veldig hardt på å ikke bare dempe importen, men også øke eksporten. Derfor må man gjøre eksportvirksomhet mere konkurransedyktig. Derfor er en inntektsstopp nødvendig, og derfor vil og dette være avgjørende på sikt, for at vi både skal kunne holde sysselsettingen, og også etterhvert få en økt bedring av standarden på ulike områder.»

ARNE LUNDS SVARREPLIKK TIL PER KLEPPE:

«Det er jo så at den ene bedriften etter den andre blir lagt ned. Det er innskrenkninger, det er permitteringer, det er tre dagers uke osv. Det skal jo noe til det, for jeg vet ikke hvor langt det skal gå. Skal den ene halvparten av den arbeidende befolkning gå ledig for å få økt eksporten? Jeg vet ikke åssen det kan harmonere. For vi ser jo dette stadig. Det er galopperende dette her, arbeidsledigheten stadig øker og øker.»

PÅL KRABY, INNLEGG:

«Jeg konstaterer at hverken Kjell Gjerseth eller Sigurd Allern har imøtegått de økonomiske realiteter som ligger til grunn for NAFs påpekning av at vårt høye omkostningsnivå i forhold til våre konkurrentland må reduseres. Kleppe sa at han hadde vansker med å oppfatte Allerns resonnementer. Jeg vil si at jeg hadde vansker med å oppfatte at det var resonnementer i det hele tatt.

Ellers vil jeg til Sigurd Allern si: Han sier at Selvig har ved hvert eneste lønnsoppgjør sagt at det ikke er rom for lønnsøkninger. Hvis Allern mener det han sier, så avslører han manglende kunnskap om hva som faktisk har skjedd ved mange av de senere års lønnsoppgjør. Ved flere av de oppgjør vi har hatt, har NAF sagt at det har vært rom for økninger. Det har vært uenigheter mellom LO og oss om hvor stort rom det har vært.

Sigurd Allern sier at Storbritannia har lavere lønnskostnader enn Norge, men det går dårlig der. Ergo betyr ikke lønnskostnader noe.

Alle vet, bortsett fra Allern, at det er en rekke forhold som avgjør hvorvidt man er konkurransedyktig. Her i landet er lønnskostnadene en sentral del i denne forbindelse. Det er alle ansvarlige parter enige om.

La meg si når det gjelder Storbritannia: Deres problem inntil for nylig har vært at produktiviteten har vært lav. For noen år siden produserte britiske bilarbeidere bare tredjedelen av det vest-tyske bilarbeidere produserte. Men som vi alle vet, alle bortsett fra Allern, så er nå Storbritannia på full vei til å igjen gjøre seg konkurransedyktige.»

SIGURD ALLERN, REPLIKK TIL KRABY OG KLEPPE

«Kraby likte ikke at jeg trakk fram England. Ifølge ham var det spesielle omstendigheter som gjorde at britene ikke hadde løst krisa med å senke lønnskostnadene. Se da på Aukrust-utvalgets rapport, der det bl.a. er offentliggjort en oversikt over lønnskostnader pr. produsert enhet mellom ulike land. Jeg kan her bare henvise til den usikkerhet som valutasvingningene gir for slike sammenlikninger. Men med dette forbeholdet kan en slå fast at flere enn England, bl.a. USA og Vest-Tyskland, ser ut til å ha hatt lavere lønnskostnader pr. produsert enhet enn Norge. Og det gjennom flere år. La oss se på perioden fra 1970 og fram til 77. I disse landa har det på ingen måte vært noen reduksjon av arbeidsløsheten. Tvert imot: Arbeidsløsheten er i disse landa meget høy, og har økt langt mer enn i Norge.

Kleppe skjønnte ikke at det gikk an å kjempe for lønnsøkning når det er markedsproblemer. Det Kleppe ikke ser, eller ikke vil se, er at det går an å røre ved den hellige profitten, enten det gjelder bedriftenes egne inntekter eller det gjelder bankenes profittinntekter gjennom renter. Å la kapitalen betale rekninga er arbeiderklassens svar på de spørsmål som reiser seg under ei krise.

Kraby skjønnte ikke at dette var noe resonnement i det hele tatt. Det har jeg full forståelse for at NAF-direktøren ikke skjønnte. For når noen snakker om å redusere den hellige profitten, så faller det alltid ned en klaff for borgerskapet. Her ligger deres teoretiske begrensning.»

TOR IVERSEN, INNLEGG

«Jeg syns at Arne Lund stilte gode spørsmål om virkninga på sysselsettinga, og jeg syns Per Kleppe svarte dårlig på dem. Jeg vil derfor gå litt mer inn på dette. Regjeringa hevder at pris- og lønnsstoppen vil hindre større arbeidsløshet. La oss se litt nærmere på dette. Redusert reallønn vil trolig føre til at det private forbruket i Norge går ned. Dette betyr mindre etterspørsel rettet mot de næringer som produserer forbruksvarer for hjemmemarkedet. Disse kan med andre ord få salgsvanskeligheter.

Et sitat fra Aftenposten 14. mars i år sier noe om konsekvensene av dette: I beregninger som Finansdepartementet har foretatt, regner man med at en reduksjon i det private forbruket på 1 milliard vil kunne redusere importen med mellom 300 og 350 millioner kroner, mens sysselsettinga blir redusert med 4000—5000 personer.»

Dette betyr økt arbeidsledighet i næringer som produserer for hjemmemarkedet.

Regjeringas plan er da, så vidt jeg vet, at sysselsettinga skal økes i eksportnæringene. Her må vi merke oss at samtidig som regjeringa hårdnakket påstår at krisa er påført utenfra, så går den inn for økt sysselsetting nettopp i de næringene der regjeringa selv sier at smittefaren for importert krise er størst. Hvor er logikken? Å styrke eksportnæringene betyr likeledes at folk må skifte jobb og kanskje bosted med all utryggheten og problemer det fører med seg. Dette ser ikke ut til å bekymre regjeringa.

Er det da slik at lønns- og prisstoppen vil føre til flere arbeidsplasser i eksportnæringene?

Ulveseth-utvalget foreslår å rasere 6000 arbeidsplasser i skipsbyggingsindustrien innen utgangen av 1980, så det er ikke noe lite antall nye arbeidsplasser som må dukke opp. Jeg tror noe av hovedpoenget er: Sjøl om lønns- og prisstoppen fører til økt profitt for kapitalistene i eksportindustrien, så er det ikke sik-

kert at de er villige til å øke produksjonen eller investere i nytt kapitalutstyr for på den måten å sette flere folk i arbeid. På næringslivssiden i Aftenposten snakkes det i dag mye om at Norge må satse på kunnskapsrettet industri. Men legg merke til at ingen av dem som uttaler seg, har noe konkret forslag til hvilke produkter industrien skal satse på. Det hadde heller ikke Per Kleppe i sin innledning. Det er derfor stor grunn til å tro at kapitalistene i eksportindustrien vil putte de økte profittene i lomma og vente på bedre tider før de investerer, og det kan ta tid.

Vi står igjen med dette: Økt arbeidsløshet i de næringer som produserer for hjemmemarkedet. I beste fall konstant sysselsetting i eksportindustrien, sannsynligvis nedgang.

Alt i alt økt arbeidsløshet og senka reallønn.

Konklusjonen må bli at regjeringa snakker om å trygge sysselsettinga, men det de er ute etter, er å redusere importoverskuddet og endre inntektsfordelinga til kapitalistenes fordel. Du kan gjette hvem det er som skal betale for dette.»

PER KLEPPE, SVAR TIL TOR IVERSEN

«Tor Iversen spør om ikke en dempet etterspørsel vil føre til økt ledighet?

Svaret er at hvis man hadde hatt et balansert arbeidsmarked, hvis det ikke var mere jobber enn etterspørsel etter arbeidskraft, så hadde svaret vært ja.

Men så lenge man har en situasjon som vi har i Norge med ganske stort press, det vil si større etterspørsel etter arbeidskraft enn det er tilbud, så vil man kunne dempe etterspørsel ytterligere, inntil det nivå hvor man får en økt ledighet. Vi ønsker ikke å føre denne ned-dempingen av etterspørselen lengre enn til det punkt. Dette går klart fram av regjeringens opplegg. Vi ønsker å kunne dempe importen inntil det punktet hvor vi får ledighets-

problemer vi ikke ønsker. Da må man sette inn tiltak for å motvirke dette.

Men det som er viktig her, er at man får økt sysselsetting i eksporten. Jeg er selvfølgelig enig med Tor Iversen i at det tar tid å øke denne sysselsettingen. Det kan til og med tenkes at det på kort sikt ikke vil bli en økning i eksportnæringene, selv om vi får økning i eksporten. Dette fordi man har en produktivitetsreserve i eksportindustrien.

Men jeg er ganske overbevist om at man på sikt, med dette mener jeg i 1980—81, vil få en klar og gunstig sysselsettingsvirkning av dette. Dette blir en langt mer solid basis å bygge på enn bare å holde arbeidsplasser gående, hvor det ikke er reell etterspørsel etter varene. Eksempel på dette er skipsbygging og en del andre bransjer.

Det er dette som flertallet i fagbevegelsen har innsett. Derfor har de også, tross prinsipielle betenkeligheter, godtatt inntektsstoppen.

Det skal forøvrig bli interessant å se den 2. oktober hvor mange det blir som protesterer. Det blir trolig en hel del, fordi et inngrep av denne typen vil naturlig skape visse protester. Men jeg er overbevist om at flertallet vil innse at dette er til deres eget beste, på sikt. Jeg synes det i det hele er litt merkelig at enkelte i debatten framhever økt ledighet som noe typisk trekk for Norge. Vi er det industriland i Vesten som har den høyeste sysselsettingen, eller den minste ledighet. Det er et resultat av den politikk vi har ført, og denne situasjonen skal vi fortsatt kunne forsvare. Men dette krever også tiltak som gjør at vi kan øke eksporten, ikke kun eksporten, men også andre arbeidsplasser som kan gi trygghet på sikt. Det er tross alt det som er det viktigste — at man har noe sikkert å bygge på. Dette er det regjeringens opplegg tar sikte på.»

Sigurd Allern, AKP(m-l)

Foredrag om statsbudsjettet i Opplysningsutvalget i Oslo AKP(m-l), fredag 6/10 1978.

Kamerater!

Statsbudsjettet for 1979 blir kalt en hestekur, der nøkkelorda er innstramming og nedskjæring. For første gang siden krigen blir statens kjøp av varer og tjenester reelt sett *innskrenka* i forhold til året før.* Særlig er det investeringene som skal reduseres.

Denne innstrammingslinja er en del av regjeringas krisepolitikk og markedsføres med store ord om at sysselsettinga skal berges. Vi har lenge levd over evne, heter det i propagandaen. Derfor må statens utgifter ned. Og med de samme argumenter er det innført en pris- og inntektsstopp, der lønnsstopp og likvidering av de fagorganiserte sin forhandlingsrett er hovedinnholdet.

Men lønnsnedslag og sparebudsjetter er ikke ei ny kriselinje fra borgerskapet. I England og Danmark har den samme plata blitt spilt lenge. Og ser vi på norsk historie, er det tydelig at Nordli-regjeringa henter inspirasjonen fra mellomkrigstidas borgerlige regjeringer.

Sånn sett kjenner arbeiderklassen lusa på gangen. Det er byrdene av krisa som på denne måten skal veltes over på arbeidere, funksjonærer, fiskere og småbrukere. Likevel går demagogien inn hos mange. Etter alt å dømme trur flertallet i fagbevegelsen på myten om «kostnadskrisa». Og enda flere er påvirkta av propagandaen om at økte lønninger er hovedårsaken til industriens markedsproblemer.

* Rekna i volum

På Kommuneforbundets landsmøte nylig fikk dette et patetisk uttrykk, da en kvinnelig delegat overrakte blomster til statsministeren fordi «han Odvar» var så god til å berge arbeidsplassene! Salige er de politisk enfoldige, for de skal få bildet sitt i Arbeiderbladet. Jeg skjønner godt at revisoren fra Stange smilte takknemlig. Han veit nemlig godt at regjeringas tiltak vil skjerpe krisa for kommunenes økonomi og øke angrepene på Kommuneforbundets egne medlemmer.

Men dette betyr at vi også må ta regjeringspropagandaen taktisk alvorlig og avsløre argumentene de bruker. Denne innledningen er ment som et bidrag til dette. Jeg kommer derfor ikke til å begrense meg til statsbudsjettets utgifter og inntektsposter.

Målsettinga er mer å vurdere virkningene av det nye budsjettet som en del av regjeringas og borgerskapets krisepolitikk. Kort oppsummert vil jeg karakterisere denne politikken sånn: Regjeringa har som mål å senke det arbeidende folket sin levestandard, øke arbeidsløsheten og gjennomføre en sosial nedrustning. På denne måten håper en å nyfordele en del av nasjonalinntekta til kapitalistenes fordel, rasere produktivkrefter og på det viset legge grunnlaget for en ny økonomisk oppgang.

Først noen ord om angrepene på levestandarden. Som kjent har timelønningene i industri og bygg/anlegg økt en god del i 70-åra. Men sterk prisstigning og arbeidstidsforkortinga gjør at den reelle årslønna har steget langt mindre. For å vite kjøpekrafta, må vi i tillegg ta med virkningene av skatt og trygdeytelser.

Det er dette som i statistikken kalles disponibel realinntekt. Skillet mellom nominell timelønnsøkning og disponibel realinntekt pr. år er viktig. Fra 1. kvartal 1970 til 1. kvartal 1977 økte for eksempel timelønna med i gjennomsnitt 14,4 prosent pr. år for mannlige arbeidere i industrien. Vel halvparten var tariff tillegg, resten såkalt lønnsglidning. (Kilde: Økonomisk Utsyn, 1977, tabell 59, s. 65)

Men dersom vi i stedet ser på den disponible realinntekta, finner vi følgende: For en enslig med 1977-inntekt på 60 000 kroner var det i perioden 1970—77 en gjennomsnittlig årlig økning

på 3,5 prosent. For et ektepar med to barn som i 1977 hadde 100 000 kroner i inntekt, var den gjennomsnittlige årlige veksten i den samme perioden 1,1 prosent. Fra 1977 til 1978 vil den disponible realinntekta gå *ned* for begge disse gruppene. Den enslige med inntekt 60 000 kr. i 1977 vil i 1978 disponere 660 kroner eller 1,1 prosent mindre. Ekteparet med 2 barn og inntekt 100 000 i 1977 vil i 1978 disponere 500 kr. eller 0,5 prosent mindre. (Kilde: Nasjonalbudsjettet 1979, tabell 4.5, s. 45)

Dette dokumenterer at kjøpekrafta allerede i år har begynt å synke for store grupper. Og hensikten med regjeringas økonomiske unntakstilstand er å få den ytterligere ned neste år. For å greie dette, har regjeringa før vedtatt lønns- og inntektsstopp, og i statsbudsjettet lanseres i tillegg ei økning av skattetrykket.

Alle veit hvem som effektivt rammes av lønnsstopp: arbeidere og lavere funksjonærer. Alle veit hvem som effektivt rammes av en inntektsstopp: småbønder, fiskere og en del mindre sjølsten-dige i serviceyrker med regulerte pristariffer. Men ingen inntektsstopp hindrer kapitalistene å heve utbyttet hvis profitten øker. Og ingen inntektsstopp kan hindre at direktører, disponenter og ulike toppfunksjonærer øker inntektene sine gjennom triksing med nye lønna styre- og komiteverv, konsulenthonorarer, bedriftsfinansiering av personlige utgifter osv.

Når prisstoppen ikke blir noen stopp, men en senka stignings-takt, sier det seg sjøl at arbeidsfolks lønn og inntekt reelt vil gå ned. Dette gjelder enten prisstigninga blir 4 prosent, som regjeringa vil ha oss til å tru, eller høyere.

I tillegg til dette kommer den nye økningen av folketrygdavgifta med 0,8 prosent og virkningen av uendrete progresjonsgrenser. Fra dette må en trekke økning av klasse- og forsørgerfradrag. For *alle enslige* betyr dette *økt* skatt. Dersom progresjonen ikke spilte noen rolle, ville familier med ett barn under 16 år som tjener *mer* enn 70 000, få økt skatt. Og alle familier med to barn under 16 år som tjener mer enn 110 000, ville få økt skatt. Ettersom barnefamiliene blir ramma av progresjonen, vil forholda reelt bli verre.

Sjølsagt betyr dette at noen kanskje får litt mindre skatt. Men

regjeringa innrømmer sjøl at den *samla* virkninga er ei skjerpning av skattetrykket. I Nasjonalbudsjettet 1979 (St.meld. 1/1978—79) heter det for eksempel: «Når en ser hele 1978 under ett, vil det i 1979 for de fleste likevel bli noe høyere skattetrekk og skatter regnet som prosent av inntekten enn i år.» (s. 15) Det heter også at de samlede skattene utenom skatter fra oljevirksomhet og sjøfart ventes å stige fra 51,1 prosent av innenlandsk bruttoinntekt i 1978 til 52,1 prosent i 1979. «Det skattepolitiske opplegget for 1979 innebærer en reell skatteskjerpning som bidrar noe til denne økningen. Bakgrunnen for stigningen er dessuten bl.a. at sykelønnsordningen fører til en øking både av brutto skatter og brutto overføringer.» (s. 15)

Ifølge regjeringa tar det økonomisk-politiske opplegget sikte på at det private konsumet blir holdt om lag på 1977-nivå. Denne målsettinga ble oppfylt alt i år. Ettersom den realdisponible inntekta for det store flertallet av arbeidere, lavere funksjonærer, fiskere og småbrukere er nødt til å *synke* neste år, vil også deres forbruk måtte gå ned. Skal regjeringa få rett i sine prognoser, er det derfor noen som må *øke* sitt private forbruk. Vi kan iallfall nøkternt slå fast at det ikke er noe i regjeringas politikk som hindrer borgerskapet og de privilegerte høyere funksjonærsjiktene å gjøre det.

Så til virkninga av dette angrepet på arbeidsfolks lønn og inntekt: Begrunnelsen for tiltakene er regjeringas politiske hovedargument. De skal bidra til å redde sysselsettinga. Ved å redusere kostnadsnivået sammenlikna med andre land, skal konkurranseevnen bedres og nye markedsandeler erobres. Høye lønnsutgifter framheves som en hovedårsak til krisa. «Vi har blitt priset ut av markedene,» sies det.

Denne teorien syns mange høres tilforlatelig. Men likevel er den falsk fra ende til annen. Jeg skal først begrunne dette og deretter dokumentere at regjeringas politikk i praksis er en bevisst industrirasering og økning av arbeidsløsheten.

En av de mest seiglivet kapitalistiske mytene er påstanden om at vareprisene først av alt reguleres av *lønningene*. Går lønna opp, *må* prisen gå opp, heter det. I borgerlig sosialøkonomi snakkes det om lønns—pris-spiralen.

Hvorfor er dette ei kapitalistisk fordreining av det som virkelig skjer? For å svare, må vi først ta opp forskjellen på produksjonskostnader og varens verdi. Til produksjonskostnadene hører råvarer og maskinslit, det vi kaller den konstante kapitalen. Men også lønna, utgiftene for den variable kapitalen, hører med til disse.

Fra borgerskapets synsvinkel er disse produksjonskostnadene identisk med varens verdi. Og til disse produksjonskostnadene legger så kapitalisten en profitt. Dette ser han som en fortjenestemargin han må ha på grunn av risikoen ved å satse kapital og for sin egen «innsats».

Men i virkeligheten er varens kapitalistiske kostnadspris og dens verdi kvantitativt ulike størrelser. Årsaken til dette er at arbeidskrafta i produksjonsprosessen ikke bare tilfører sin egen verdi, som produksjonsmaterialer og maskinslit gjør. Nei arbeidskrafta har den egenskapen som kapitalistene setter høyere enn alt annet, den skaper *ny* verdi.

Varens verdi er derfor identisk med kostnadsprisen pluss den merverdien, dvs. pluss det *ubetalte* arbeidet som proletariatet utfører. Derfor ligger også vareprisene normalt langt *over* produksjonskostnadene eller kostnadsprisen. Ved i gjennomsnitt å selge varene til deres verdier, hober kapitalistene inn profitt.

I Kapitalen, bind III, oppsummerer Marx dette slik: «Selges varen til sin verdi, så realiseres en profitt like stor som verdien er større enn kostnadsprisen, altså lik hele den merverdien som er gjemt i vareverdien. Men kapitalisten kan selge varen med profitt sjøl om han selger den under dens verdi. Så lenge salgsprisen er høyere enn kostnadsprisen, sjøl om den er lavere enn verdien, realiseres en del av den merverdien som varen inneholder, altså blir det gjort profitt.» Og videre: «Mellom varens verdi og dens kostnadspris er åpenbart en ubestemt rad av salgspri- ser mulig. Jo større del av vareverdien som består av merverdi,

desto større blir det faktiske spillerommet for disse mellomprisene.» (Kapitalet III, s. 33, Bo Caverfors/Clarté-utgaven 1973)

La oss da se litt konkret på dagens Norge, der kapitalistene klager over at lønnsutgiftene «priser dem ut av markedet».

Først er det nå grunn til å spørre om fakta som belyser at *økt pris* på norske produkter er årsaken til nedgang for eksempel i eksporten. Aukrust-utvalget har jo for eksempel i 10 år forutsatt at prisene for eksportvarene er gitt av verdensmarkedet. Men for norske varer som selges på hjemmemarkedet og konkurrerer med import, kan dette utvilsomt kunne forekomme.

La oss først se på eksportindustrien, som på grunn av skrumpende markeder har hatt og har avsetningsvansker. Eierinntekten sank da også fra 1976 til 1977. Utekonkurrerende industri hadde i 1977 en eierinntekt på 1 milliard, mot 3 milliarder i 1974. Mange produkter selges sikkert under deres verdi. Men profitten viser at salgsprisen fortsatt ligger godt over kostnadsprisen, dvs. over utgiftene til konstant kapital og arbeidskraft.

Med enklere ord: Prisene har ikke vært mulig å heve noe særlig på grunn av skrumpende markeder. Lønnsøkningene har ikke innvirket på prisene, men de har i denne markedssituasjonen blitt en stor trusel mot størrelsen på profitten.

Enda klarere blir denne problemstillinga når vi ser på såkalt hjemmekonkurrerende industri, dvs. norsk industri som konkurrerer med importerte varer. Her slås det fast at denne delen av norsk industri har tapt betydelige markedsandeler i de seinere år. Men samtidig viser det seg at hjemmekonkurrerende industri økte eierinntektene med 500 millioner (16 prosent) fra 1976 til 1977, året før var økningen like stor og i 1974/75 det dobbelte.

Åssen kan sånt henge sammen? Tapte markedsandeler til utenlandske bedrifter og økt profitt rimer liksom ikke. Men det som viser seg, er at disse kapitalistene har valgt å sette prisene kraftig i været. Det har redusert salget relativt sett og ført til tap av markedsandeler. Men prisstigninga var så kraftig at profitten likevel *har økt*. Og nå krever de lønnsnedslag for å øke profitten ytterligere!

Den siste myten jeg skal ta opp her, er borgerskapets stadige

prat om at de relative lønnskostnadene pr. produsert enhet er så mye større i Norge enn blant våre viktigste handelspartnere. Egentlig er jo dette bare en avart av «økt lønn betyr utprising»-teorien.

Likevel kan det være nyttig med noen tilleggsargumenter. Først av alt må folk være oppmerksomme på at ei sammenlikning i norske kroner i stor grad vil avhenge av de aktuelle valutakursene. Sjøl om lønnsstigninga er større i andre land, så kan det likevel se ut som om lønnskostnadene øker mer i Norge dersom de samme landa har nedskrevet sin valuta i forhold til krona. Slike kursendringer er en viktig årsak til at lønnskostnadene i Norge ser så relativt høye ut.

Men teorien er jo at *lave lønnskostnader* er gunstig for å øke eksporten og arbeidsløshet. La oss derfor ta regjeringa og NAF på ordet og se på situasjonen i ulike land med hensyn til lønnskostnader og utviklinga av arbeidsløsheten.

Vest-Tyskland, Storbritannia og USA er viktige markeder for Norge, og alle har langt lavere lønnskostnader pr. produsert enhet, målt i norske kroner. Forskjellen har også blitt større og større i løpet av 70-åra. I Norge har arbeidsløsheten offisielt svingt mellom 1 og 2 prosent i denne perioden, reelt er den større, men fram til 1978 var det ingen entydig og sterk økning.

For de andre landa finner vi følgende: I USA økte arbeidsløsheten kraftig og det var i 1977 6,9 millioner arbeidsløse (7 prosent). I England ble arbeidsløsheten i denne perioden mer enn dobla og var i 1977 1,4 millioner (6 prosent).

I Vest-Tyskland, der arbeidsløsheten var lav i slutten av 60-åra, ble arbeidsløsheten mer enn femdoblet og var i 1977 om lag 1 million (4,6 prosent).

For å si det forsiktig: Det later ikke akkurat som om relativ reduksjon av lønnskostnadene er noen garanti for full sysselsetting!

Tvertom finnes det en annen økonomisk sammenheng: Lønna har steget relativt mindre i disse landa enn i Norge *på grunn av* den store arbeidsløsheten. Det er nettopp stor arbeidsløshet og den følgende økte konkurransen mellom arbeiderne som gjør

det mulig for kapitalistene å slå ned lønna. Og disse lønnsnedslaga reduserer i sin tur massenes forbruk slik at krisa blir ytterligere skjerpet.

Kamerater!

Det er *denne* politikken som Nordli-regjeringa nå prøver å innføre med full kraft i Norge. På TV i går gjentok Nordli som en automatisk telefonsvarer: «Regjeringas mål er å sikre den fulle sysselsetting, regjeringas mål er å sikre den fulle sysselsetting.»

Men sjøl i Dagsrevyen kom det fram at regjeringa nå behendig har *økt* grensene for denne fulle sysselsettinga fra 1 til 2 prosent *registrert* arbeidsløshet. La oss først stoppe opp litt ved dette prosenttallet. 2 prosent registrert arbeidsløshet betyr at vel 30 000 menn og kvinner melder seg ledige ved Arbeidskontorene. Nå vet alle at dette bare registrerer en del av den konjunkturbestemte arbeidsløsheten. Statistisk Sentralbyrås arbeidsmarkedsundersøkelser viser om lag dobbelt så høye tall. 2 prosent registrert arbeidsløshet betyr altså at over 60 000 av arbeidsstyrken reelt går ledige.

Legg dessuten merke til at dette dreier seg om registrert og oppgitt arbeidsløshet i det myndighetene kaller arbeidsstyrken. For aldersintervallet 16—74 år var dette i 1975 vel 1,7 millioner personer. Men *utenfor* arbeidsstyrken er det vel 1 million. Og sjøl om vi trekker fra alderspensjonister, kronisk invalidiserte og folk under utdanning, blir det hundretusener igjen som rett og slett er kronisk arbeidsløse.

Den største gruppa «utenfor arbeidsstyrken» er husmødrene, som i 1975 var 533 000. En annen er uføretrygdene som godt kunne hatt arbeid, men som ikke har muligheten til det i distriktet de bor. Denne kroniske massearbeidsløsheten, som skifter lite med konjunktorene, er definert *ut* av arbeidsmarkedsstatistikken.

Så til regjeringas nye sysselsettingspolitikk, slik den presenteres i statsbudsjettet. Slik oppsummeres omlegginga av industripolitikken i Nasjonalbudsjettet:

- «At produksjon som heller ikke på sikt er lønnsom, må nedlegges.»
- «At støtteordninger som har karakter av ren driftsstøtte, må trappes ned.»
- «At konkurser og gjeldssanering i større grad aksepteres som en nødvendig del av det økonomiske liv.»

Dette er jo til departementsspråk å være relativt klar tale. Og OECD-direktøren Kjell Andersen holdt i går et foredrag i Norske Sosialøkonomers Forening som ga Kleppe flink-gutt-attesten for å ha avlevert et budsjett i samsvar med OECD's direktiver. Og et punkt framhevet direktør Andersen spesielt: Arbeidsløsheten må bli større i Norge. (Ifølge Dagbladet 6/10)

I Nasjonalbudsjettet opereres det med en nedgang i sysselsettinga på om lag 15 000 plasser, 10 800 av dette i industri og bergverk. Ingen bør da tru de har overdrevet. For regjeringas nye linje er en politikk med bevisst og planlagt sanering av en lang rekke industrier og bransjer. Produktivkrefter skal raseres i stor målestokk for å nå et bunnivå der ny økonomisk oppgang kan begynne.

Dette er bakgrunnen for at en beredskapsplan i det hele tatt er nødvendig — det er regjeringas innstrammingspolitikk som er årsaken.

Beredskapsplanen skaper ikke nye arbeidsplasser. Den er en plan for å stimulere folk til å godta arbeid langt fra hjemmet, flytte, omskolere seg eller gå på trygd.

Mobilfremmende tiltak heter en del budsjettposter på Kommunaldepartementets budsjett. Ordinært vil 27 600 personer få *reise- eller flyttehjelp* over disse postene. Dersom beredskapsplanen settes inn, vil tallet kunne økes til over 40 000.

Omskolering. Beredskapsplanen tar sikte på å øke deltakerantallet med 6000 ut over det vanlige. Også andre opplæringstiltak støttes.

Lønns subsidier utdeles til bedriftseiere som «problemtilfelle» på arbeidsmarkedet eller som setter i gang ekstraordinært arbeid.

Trygd. 73 000 vil gå på *arbeidsledighetstrygd* i 1979 i kortere eller lengre tid. Beredskapsplanen tar sikte på å kunne gi trygd til enda flere.

Nye titusener vil kunne få midlertidig beskjeftigelse — bare et fåtall får varig arbeid. Beredskapsplanen skyver problemene foran seg.

Dette er konsekvent og klassisk borgerlig krisepolitikk. Det er «full sysselsetting» à la Nordli.

Det tredje hovedelementet i regjeringas opplegg er et begynnende angrep på sosiale og kollektive goder. Leveraas-utvalgets opptrappingsplan for pensjonistene er lagt til side for godt. I dagens aviser framstilles det som et stort sosialt løft at sultepensjonene likevel skal heves litt i realverdi. Dvs. under forutsetning av at prisstigninga ikke blir større enn regjeringa sjøl trur.

På samme måte gjøres det et stort nummer av at antallet sykehus- og sykehjemsplasser skal øke med et par tusen. *Hvis* dette skjer, er det bra. Men ser vi på fylkenes og kommunenes økonomi, blir disse løftene mer enn tvilsomme. Samtidig foreslås det en rekke innstramminger som vil ramme trygdede og syke.

- Etterbetaling av uførepensjon og andre trygdeytelser innskrenkes fra 3 år til 3 måneder før pensjonssøknaden kommer til trygdekontoret.
- Retten til attføringspenger under soning av straff faller bort, og aldersgrensa heves fra 16 til 18 år.
- Forskriftene for stønad til sukkersyke strammes inn.
- Det vil ikke lenger bli full refusjon av stønader til transport til/fra sykehus og lege.
- Dekning av utgifter til medisiner strammes inn, og listen for medisiner på «blå resept» skjæres ned.

Sammen med andre anti-sosiale tiltak gir dette en innsparing på trygdebudsjettet med 350 millioner kroner.

Et annet felt er boligbygginga. I 1979 skal 38 000 boliger fullføres mot 40 000 i år. Og antallet igangsatte boliger skal ned i 35 000, mot 37 000 i år og f.eks. over 44 000 i 1971. Andre til-

tak som rammer arbeidsfolk, er reduserte bidrag til bussruter i utkantstrøk, rasjonalisering av fergevesenet og øking av telefonkøen.

Men for den sosiale nedrustinga er statsbudsjettet likevel bare innledningskapitlet. For enda mer følbart kommer ringvirkningene av denne spareknivspolitikken til å bli for fylkene og kommunene. For det første betyr budsjettet at deres inntekter går ned med om lag 700 millioner. Og all utbygging som skal foretas, regner regjeringa med skal finansieres gjennom dyre banklån, i første rekke fra utlandet.

Alt før dette var flere små og næringssvake kommuner på fallittens rand. Det nye nå er at konkursspøkelset truer de *store* byene. I Oslo er det antyda forslag om ansettelsesstopp. I tilfelle vil antallet kommunale arbeidsplasser synke med om lag 3000 neste år.

I Trondheim varsles det at planlagte skoleanlegg, helsesenter, svømmehall og grunnlagsinvesteringer i ulike boligområder antakelig må kuttes. I Bergen og Kristiansand er tonene de samme: alle nyanlegg må radikalt beskjæres.

Ingen kan derfor være i tvil om at regjeringa har startet opp ei sosial nedrustning som betyr et åpent brudd med etterkrigstidas reformpolitikk. Men fortsatt lyder den sosialdemokratiske kverna som før:

«Også innenfor det meget stramme opplegget har en funnet plass til løsningen av oppgaver som bidrar til en sosial profil og til en videre utvikling av et kvalitativt bedre samfunn.» (Skogstad Aamo, Orientering om det økonomiske opplegget).

Bakgrunnen for dette krisebudsjettet er et sammenbrudd for den økonomiske politikken regjeringa Nordli har ført de siste åra. I flere år bygde denne på illusjonene om at Norge kunne kjøpe seg ut av krisa ved å «ta oljeinntektene på forskudd». De svære investeringene i Nordsjøen og utlegga til skipsfarten ble finansiert gjennom store utenlandslån.

I virkeligheten har dette bare vært en politikk for å forskyve og skjerpe krisa. Oljeinntektene har svikta katastrofalt og regjeringas prognoser har vist seg som ei økonomisk såpeboble. Men

samtidig skal gjelda betales. Bare i 1979 går over 8 milliarder av statsbudsjettet til betaling av renter og avdrag.

Samtidig skal nye store underskudd dekkes ved utenlandslån. Dette betyr i praksis at Norges økonomiske handlefrihet blir mer og mer begrenset. Allerede nå er det klart at retningslinjene for 1979-budsjettet tar sikte på å imøtekomme krava fra de internasjonale storbankene og de store medlemslanda i OECD. Neste år vil skruen bli vridd enda hardere til.

LA KAPITALEN BETALE SIN EGEN KRISE!

For arbeiderklassen, småbrukere og fiskere og andre som rammes av denne politikken, må svaret på Nordlis appell om «samhold og solidaritet» være klart: Kamp mot virkningene av krisa og et nei til regjeringas reaksjonære linje. Protesten mot lønnsstoppen var bare et første skritt. Denne kampen må utvikles videre for å vinne flertallet i fagbevegelsen mot regjeringas linje. Vi må avsløre LO-ledelsens forsøk på å sette arbeidsfolk opp mot hverandre gjennom falskt prat om «solidaritet mellom alle grupper» og primitiv bondehets. På samme måte må vi gå mot den sosiale nedrustninga i stat, fylker og kommuner. Dersom arbeidsfolk aksepterer denne politikken og unnlater å ta opp denne kampen, vil den økonomiske situasjonen bli verre og utryggheten større. Krisa er et resultat av kapitalismen. Spørsmålet er hvem som skal betale rekninga.

AKP(m-l) ser det i det kommende året som sin hovedoppgave å reise denne økonomiske og politiske kampen. La kapitalen betale sin egen krise!

Dette heftet stiller spørsmål om lønnsstoppen redder arbeidsplassene våre. Les dette heftet og lær hva regjeringa, NAF, kommunister og kampvillige arbeidere mener om disse spørsmåla.

Her finner du innledningene finansminister Per Kleppe, Pål Kraby fra NAF, Sigurd Allern fra AKP(m-l) og Kjell Gjerseth, nestformann i klubben på Jøtul, holdt på et møte i Det Norske Studentsamfund i september i år.

I tillegg er det klipp fra debatten på det samme møtet, og Sigurd Allerns innledning om statsbudsjettet for 1979 på et møte i Opplysningsutvalget i Oslo AKP(m-l) 6. oktober.

